REFERENCES

1. Заярнюк О.В. Соціальний захист уразливих верств населення: вітчизняний та зарубіжний досвід / О.В. Заярнюк // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки». – Кіровоград : КНТУ. – 2004. Вип. 6. – С. 131–134**.**

2. Мельник С., Гаврюшенко Г. Законодавчо-нормативне забезпечення державної соціальної політики щодо інвалідів / С. Мельник, Г. Гаврюшенко // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 6. – С. 16–20.

3. Ярмощук І. Інклюзивне навчання в системі освіти / І. Ярмощук // Шлях освіти. – 2009. – № 2. – С. 24–28.

4. Rezai, M. J., Jabbari, A. A., & Ahmadi, M. (2018). Its Greatest Benefit of Inclusion Is Its Challenge: EFL teachers' attitudes towards inclusion of learners with disabilities. Anadolu Journal of Educational Sciences International, 8(2), pp. 262–292.

Бровченко Анастасія Камілівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
старший викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти,
Харківська гуманітарно-педагогічна академія,
м. Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЩО МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ РОЗВИТКУ

Сучасний світ перебуває у стані стрімкого розвитку, і ми є свідками іноді очікуваних, а іноді важко прогнозованих змін, однією з яких стає автоматизація безлічі завдань, що раніше виконували люди. Напрямок досліджень у галузі науки і технологій зосереджується на розвитку штучного інтелекту вже понад півстоліття, і цей напрямок досліджень продовжує набувати популярності.

Останніми роками ми маємо можливість розкрити нові перспективи застосування штучного інтелекту та розвіяти безліч міфів і побоювань, пов'язаних з ним. Сьогоднішні технології надають нам можливість інтегрувати штучний інтелект в освітній процес для покращення взаємодії як з дітьми, так і з дорослими, а головне – для пришвидшення результатів навчального і корекційно-розвивального процесів при збереженні фізичних та психічних сил всіх учасників освітнього процесу. Використання технологій штучного інтелекту здатне сприяти створенню стимулюючого середовища для розвитку кожної дитини та виявлення індивідуального потенціалу учнів [5].

Впровадження технологій штучного інтелекту у сферу освіти є дуже важливим процесом, який здатен зробити навчання більш захоплюючим і сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, що, в свою чергу, підвищує ефективність навчання. На даний момент існують інтерактивні помічники та адаптивні освітні програми, які використовують штучний інтелект для персоналізації освітнього процесу та автоматизації рутинних завдань [4]. Деякі розробники програмного забезпечення йдуть далі, створюючи програми, що адаптуються до індивідуальних особливостей кожного учня. Зараз застосування алгоритмів штучного інтелекту у сфері освіти залишається обмеженим, але спостерігається очевидна тенденція до розширення цієї галузі.

За твердженням самого представника штучного інтелекту ChatGPT, ШІ може бути корисним інструментом у навчанні та освіті, проте його застосування має бути обґрунтованим та обмеженим моральними та академічними стандартами, щоб забезпечити максимальну користь для здобувачів освіти.

Набуття знань про штучний інтелект (ШІ) студентами, педагогами-дефектологами і логопедами здатне сприяти також більш глибокому розумінню механізмів роботи і людського інтелекту, і проблем комунікації за допомогою мовлення та немовленнєвих засобів. Крім того, слід відзначити, що технології, що ґрунтуються на використанні технологій штучного інтелекту, вже успішно застосовуються у навчанні дітей з порушеннями розвитку.

Насамперед, як було зазначено вище, штучний інтелект може бути задіяний для індивідуалізації навчальних матеріалів, підлаштовуючи їх під потреби та рівень інтелекту і досвідченість дитини з порушеннями розвитку, виходячи з аналізу результатів діагностики та спостережень за прогресом дітей. Ця технологія дозволяє забезпечити високий рівень персоналізації навчання для кожної дитини [1].

Технології штучного інтелекту здатні розпізнавати та автоматично перекладати мови, що може допомогти дітям з порушеннями мовлення у спілкуванні з вчителями та однолітками. Розпізнавання мовлення дітей дозволяє ШІ-моделям надавати рекомендації для покращення мовних навичок логопедам та батькам.

Розвиток мовлення часто пов'язаний з формуванням комунікативних здібностей. Штучний інтелект дозволяє створювати віртуальні ігри та використовується у моделюванні соціальних ситуацій, які сприяють взаємодії дітей та розвитку соціальних навичок, таких як співпраця та спілкування [3].

Однією з перспективних можливостей, що надаються інноваційними технологіями, є використання систем навчання, заснованих на віртуальній реальності. У цьому іммерсивному середовищі, створеному за допомогою штучного інтелекту, такого як нейронні мережі, можна проводити когнітивно-поведінкову психокорекцію. Віртуальна реальність надає дітям можливість розвивати соціальні навички та покращувати комунікативні здібності у контрольованому середовищі.

Крім того, для підтримки учнів з особливими освітніми потребами можна використовувати AI-двигуни, засновані на чат-ботах. Ці чат-боти здатні відповідати на питання про навчальний матеріал та надавати корисні поради щодо вирішення завдань. Вони також сприяють розвитку навичок самостійної організації та роботи.

Штучний інтелект має потенціал надавати індивідуалізовану підтримку дітям з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, сприяючи їх успішній адаптації та інтеграції.

У галузі дослідження інтелекту та формування інтелектуальних здібностей спостерігається зміщення уваги від раціональних аспектів до емоційних. Ця зміна відбивається також у галузі штучного інтелекту, де вчені та практики все більше прагнуть зробити ШІ більш «людяним». Поняття «емоційного штучного інтелекту» знаходить застосування у психології та педагогіці. Наприклад, у спеціальній психології він використовується для більш ефективної корекційно-розвивальної роботи, правильно розпізнаючи емоційні стани дітей та визначаючи оптимальні шляхи їх корекції [2]. Також створюються програми, які допомагають дітям керувати емоціями та розвивати соціальні навички. Наприклад, діти з аутизмом можуть використовувати віртуальних співрозмовників або ігри для навчання, спілкування та розпізнавання емоцій. Проте варто пам'ятати, що штучний інтелект не може замінити людську емпатію та інтуїцію.

Один із яскравих прикладів використання емоційного штучного інтелекту (ЕШІ) у рамках освіти дітей з аутизмом та порушеннями інтелекту, пов'язаними з проблемами комунікації, полягає у розробці віртуальних співрозмовників, які сприяють розвитку навичок спілкування [2]. Ці системи здатні імітувати вираз емоцій на обличчі людини, розпізнавати емоції в голосі та інші невербальні сигнали, які можуть бути складними для дітей. Вони також можуть навчати дітей підтримувати діалог та дотримуватися правил взаємодії.

Крім того, існують мобільні програми, які використовують ЕШІ для допомоги дітям з порушеннями психоемоційної сфери. Ці програми дозволяють дітям дізнаватися про емоції, пропонуючи їм розпізнавати настрої за обличчям, а також допомагають виражати свої емоції за допомогою візуальних зображень та анімації. Такі програми допомагають дітям з порушеннями психофізичного розвитку проявляти свої емоції, використовуючи візуальні засоби.

Крім того, програми емоційного штучного інтелекту можуть бути використані для допомоги дітям з порушеннями розвитку в подоланні емоційних викликів у складних ситуаціях, наприклад, у періоди стресу, коли діти переживають сильні негативні емоції, такі як тривога, гнів та страх.

Додатковим прикладом використання емоційного штучного інтелекту в навчанні дітей з аутизмом соціальним навичкам та взаємодії з оточуючими є роботи Pepper та NAO. Ці роботи-помічники розроблені компанією Softbank Robotics і покликані полегшити взаємодію між людиною та технологією [6].

Робот Pepper, володіючи здатністю розпізнавати голос людини та її емоції, може реагувати на зміни настрою та здатен розважити людину, пропонуючи ігри чи пісні. Цей робот може бути корисним для людей з аутизмом або іншими порушеннями комунікації, надаючи їм підтримку та взаємодію.

ROBOT NAO – ще один робот-помічник, який може використовуватися для корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушеннями розвитку. У роботі є спеціальні сенсори та камери, що дозволяють йому сприймати довкілля. NAO здатен взаємодіяти з дітьми, запрошуючи їх до гри та спілкування, що сприяє їх соціальному та емоційному розвитку.

Отже, штучний інтелект має потенціал суттєво позитивно вплинути на спеціальну освіту. Використання означених технологій відкриває нові горизонти для навчання та розвитку дітей з порушеннями розвитку, що є еволюційним кроком у полегшенні доступу до якісної освіти та реалізації потенціалу кожної дитини, незалежно від її індивідуальних особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дем'яненко В. Системи штучного інтелекту в адаптивному навчанні. *Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України*. Київ, 2019. С. 19–21.

2. Дерев'янко С. П. Емоційний штучний інтелект у професійній підготовці майбутніх психологів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. № 1 (81). С. 192–209.

3. Подуфалов М. С. Використання штучного інтелекту в розвиваючих комп'ютерних іграх для дітей шкільного віку. *Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*. Вінниця, 22-24 березня 2017 р. Електронний ресурс. Режим доступу: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17194/2134.pdf?sequence=3 (дата звернення 26.09.2023).

4. Штучний інтелект: Виклики та можливості для освіти. Ідеї щодо використання ШІ в навчальному процесі. *Освітній проект «На Урок»*. 2023. 15 с.

5. Як штучний інтелект може допомогти освіті. *The Journal* / переклад Денніса Пірса та Еліс Гетевей. URL**:** https://osvitoria.media/experience/yak-shtuchnyj-intelekt-mozhe-dopomogty-osviti/ (дата звернення 26.09.2023).

6. Robots for Specialised Education. Access mode: https://www.aldebaran.com/en/robots-specialised-education (access date 09/26/2023).

Вознесенський Дмитро Володимирович,
здобувач 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Спеціальна освіта,
Хортицька національна академія,
м. Запоріжжя, Україна
Науковий керівник – **Бочелюк В. Й.**,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології та соціальної роботи,
Хортицька національна академія,
м. Запоріжжя, Україна

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ЖИТТЄВОМУ ЦИКЛІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Проблема професійного самовизначення, професійної орієнтації студентської молоді, особливо осіб з інвалідністю, потребує наукового переосмислення, оскільки усвідомлений вибір професії, знаходження особистісного смислу в професійній діяльності, успішність професійного становлення неможливі без врахування співвідношення особистісних особливостей людини, чинників мотивації вибору професії, критеріїв її успішності в професійній діяльності, визначення впливу майбутньої професійної діяльності на особистісний саморозвиток. Професійне самовизначення особистості впливає на все подальше її життя, визначає успішність її самореалізації, соціалізації, кар'єрного та професійного зростання. Тому, очевидно, що особистісне і професійне самовизначення взаємозумовлюють і взаємопосилюють одне одного.

Самовизначення особистості визначається як складний процес, особлива взаємодія особистості з самою собою, суспільством, культурою, в ході якого відбувається ціннісний вибір людиною власного життєвого шляху, в тому числі професійного, та прийняття на себе відповідальності за реалізацію цього вибору [2].

Професійне самовизначення є провідною потребою особистості в юнацькому віці, на який припадає навчання у закладі вищої освіти, та має беззаперечний вплив на особистісну динаміку, стимулює реалізацію значущих потреб цієї онтогенетичної фази розвитку: прагнення знайти своє місце в житті, пізнати власне «Я», усвідомити свою індивідуальність, неповторність, визначити свій майбутній життєвий шлях, оволодіти професією.

Професійне самовизначення в юнацькому віці є цілісним, інтегративним процесом, у якому усвідомлюються, утверджуються і починають реалізовуватися основні життєві цінності людини, конкретизуються аспекти її життєвого, особистісного, соціального самовизначення. Вибір майбутньої професійної діяльності є визначальним фактором подальшого розвитку особистості, визначенням умов,